

А. В. Косенко,
здобувач кафедри управління
персоналом і економіки праці ХарPI НАДУ

ВПЛИВ ОБСЯГІВ ТА СПРЯМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПОТОКІВ НА ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ

Розглянуто сучасний стан інвестиційних потоків в Україні, їхній вплив на розвиток економіки, причини виникнення даної ситуації стосовно надання інвестицій як зовнішніх, так і внутрішніх, проблеми небажання капіталовкладень в різні сектори економіки, а також запропоновано шляхи вдосконалення інвестиційної політики.

Ключові слова: інноваційно-інвестиційна діяльність, національна економіка, державне регулювання, інноваційні сфери економіки.

Державне регулювання економіки України неможливе без активізації інноваційних та інвестиційних процесів. Здатність суб'єктів господарювання та державних органів влади визначати напрямки інноваційного розвитку і залучати необхідні для такого розвитку інвестиції є визначальною складовою успіху суб'єкта господарювання та території, на якій він розташований.

Однією з головних умов переходу економіки України до фази прискореного розвитку на інноваційній основі є своєчасна структурна перебудова, що вимагає насичення економіки інвестиціями. Це потребує активного регулювання економічних пропорцій шляхом здійснення цілеспрямованої інвестиційної політики, сутність якої полягає в розробці стратегії, тактики і механізмів реалізації інвестиційної діяльності, яка б забезпечувала суспільно-природний ефективний розвиток та базувалася на загальній концепції забезпечення відтворювальних процесів [1].

Інноваційна спроможність регіонів країни на сьогодні відіграє домінуючу роль у визначенні здатності національної економіки розвиватися на власній основі в майбутньому. Тому держава має сприяти формуванню цілісного інноваційно-інвестиційного комплексу, організаційних моделей управління та мережі взаємозв'язків між сферою чистої науки, інвесторами, реальним виробництвом та споживачем. Основним стратегічним завданням України є реалізація політики економічного зростання, де максимальна увага законодавчої та виконавчої влади, органів місцевого самоврядування має

приділятися утвердженню найбільш сприятливого інноваційно-інвестиційного середовища [2].

Інвестиційну політику в нашій державі необхідно розглядати як комплекс дій органів влади, спрямовану на мінімізацію соціальних, політичних, комерційних та інших ризиків і стимулювання вкладення капіталів у пріоритетні сектори економіки.

Інноваційний розвиток вимагає необхідного інвестування, в той час як стимулювання інвестиційної діяльності має розглядатися в контексті загального інноваційного вектора стратегічного розвитку держави. На необхідності формування чіткої державної політики у сфері інновацій та інвестицій наголошують зарубіжні та вітчизняні вчені. Питання науково-методичних основ державного регулювання інвестиційної та інноваційної діяльності досліджується в роботах В. Гейця [3], М. Данько [4], Л. Жаліло [5], В. Мартиненка [6], К. Гутуряка [7], А. Мазученка [8], М. Плохія [9] та ін.

На думку Н. Давиденка, першочерговість вирішення проблеми активізації інвестиційних процесів і вдосконалення системи управління інвестиційною діяльністю сільськогосподарських підприємств зумовлюється необхідністю формування стратегії продовольчої безпеки України [10]. К. Ілляшенко інвестиційну діяльність розглядає як основний фактор економічного зростання, залежний насамперед від економічної динаміки, співвідношення попиту і пропозиції, від рівня монополізації провідних галузей матеріального виробництва, наявності ефективних власників і стратегічних інвесторів [11].

Метою статті є вивчення ролі держави в регулюванні впливу обсягів інвестиційних потоків на формування інноваційно-інвестиційної економіки країни.

Інноваційна діяльність в Україні характеризується різким розходженням між високим потенціалом для інновацій і вкрай низькими результатами економічних показників інноваційної діяльності. Виходячи з цього, позитивні зміни в економіці передбачають розробку довгострокової загальнонаціональної інноваційної стратегії, створення цілісної нормативно-правової бази

регулювання основних параметрів науково-технологічного процесу, конкретних механізмів інвестиційної підтримки ключових секторів суспільного виробництва. Формування інвестиційної політики має відбуватися на основі визначення основних пріоритетів довгострокової інвестиційної стратегії, узгодженої з основними напрямками активізації інноваційних процесів [12].

В умовах ринкової економіки однією з найважливіших проблем, що стоять перед будь-якою компанією, є проблема залучення ресурсів під фінансування нових або підтримку вже наявних у неї інвестиційних проектів. Ця проблема особливо актуальна в наш час в умовах надмірної зношеності основних виробничих фондів у багатьох галузях вітчизняної економіки.

В умовах тривалої соціально-економічної кризи вітчизняна інвестиційна сфера зазнала сильного удару. Найбільш негативно це позначилося на інвестиціях в основний капітал (табл. 1). Різке падіння інвестиційної активності призвело до зниження виробничого потенціалу країни.

Таблиця 1

Інвестиції в основний капітал

Показник	Роки			
	2006	2007	2008	2009
Обсяг інвестиції в основний капітал (фактична вартість), млн. грн.	125253,7	188486,1	233081,0	151776,8
у % до попереднього року	119,0	129,8	97,4	58,5

**Розраховано за даними Державного комітету статистики України.*

Інвестиційна ситуація в Україні розвивається в умовах скорочення обсягів накопичення, тобто починає діяти одне з базових протиріч економіки – між виробництвом та інвестиціями, необхідними для його підтримки [1].

Головним джерелом інвестування в основний капітал за підсумками 2009 р. залишилися власні кошти підприємств і організацій, за рахунок яких у 2009 р. освоєно 63,3 % всіх капіталовкладень, що на 6,6 % вище в порівнянні з 2008 р. [13] (табл. 2). Частка інвестицій, що фінансуються за рахунок коштів державного і місцевих бюджетів, знизилася з 9,8 у 2006 р. до 7,1 % у 2009 р. За представленими даними видно, що кошти іноземних інвесторів відіграють

незначну роль серед джерел фінансування інвестицій в основний капітал і у 2009 р. склали всього 4,5 % (хоча це і більше на 1,2 % від показника 2008 р.), що може бути викликане негативним впливом чинників політичного і зовнішньоекономічного характеру.

У 2006 – 2008 рр. продовжувалося зростання інвестицій в основний капітал, освоєних за рахунок кредитів банків і інших позик, питома вага яких у 2006 р. склала 15,5 %, 2007 р. – 16,6, а у 2008 р. – 17,3 %), що можна було б розглядати як позитивну тенденцію, яка свідчить про підвищення ролі банківської системи в кредитуванні підприємств реального сектора економіки, якби у 2009 р. цей показник не знизився до 14,2 %.

Таблиця 2

Інвестиції в основний капітал за джерелами фінансування

<i>Джерела фінансування</i>	<i>2006</i>	<i>2007</i>	<i>2008</i>	<i>2009</i>
<i>У фактичних цінах, млн грн</i>				
Усього¹	125254	188486	233081	151777
у т.ч. за джерелами фінансування:				
кошти державного бюджету	6846	10458	11576	6687
кошти місцевих бюджетів	5446	7324	9918	4161
власні кошти підприємств та організацій	72337	106520	132138	96019
кредити банків та інші позики	19406	31182	40451	21581
кошти іноземних інвесторів	4583	6660	7591	6859
кошти населення на будівництво власних квартир	7019	9879	9495	4792
кошти населення на індивідуальне житлове будівництво	5110	8549	11589	5502
інші джерела фінансування	4507	7914	10323	6176
<i>Відсотки до загального обсягу</i>				
Усього¹	100,0	100,0	100,0	100,0
у т.ч. за джерелами фінансування:				
кошти державного бюджету	5,5	5,6	5,0	4,4
кошти місцевих бюджетів	4,3	3,9	4,2	2,7
власні кошти підприємств та організацій	57,8	56,5	56,7	63,3
кредити банків та інші позики	15,5	16,6	17,3	14,2
кошти іноземних інвесторів	3,7	3,5	3,3	4,5
кошти населення на будівництво власних квартир	5,6	5,2	4,1	3,2
кошти населення на індивідуальне житлове будівництво	4,1	4,5	5,0	3,6
інші джерела фінансування	3,5	4,2	4,4	4,1

¹ До обсягу показників уключається сума податку на додану вартість, що врахована в ціні придбання активів.

Таким чином, власні кошти підприємств і організацій відіграють основну роль у фінансуванні інвестицій в основний капітал вітчизняних підприємств. Власний капітал характеризується такими позитивними особливостями, як простота залучення, відсутність необхідності оплати відсотка за залучення капіталу, забезпечення фінансової стійкості розвитку підприємства, його платоспроможності в довгостроковому періоді, а, відповідно, і зниженням ризику банкрутства.

Галузева й секторна структура розподілу інвестицій демонструє, що значна частина капіталовкладень припадає на промисловість, транспорт, торгівлю і харчову промисловість, що свідчить про загрозу падіння виробничого потенціалу як за обсягами та номенклатурою продукції, так і за складністю використання технологій [1] (табл. 3).

Таблиця 3

Індекси інвестицій в основний капітал
за видами економічної діяльності

Види діяльності	2007 р.		2008 р.		2009 р.	
	у фактичних цінах, млн грн	у % до загального підсумку	у фактичних цінах, млн грн	у % до загального підсумку	у фактичних цінах, млн грн	у % до загального підсумку
Усього	188486,1	100,0	233081,0	100,0	151776,8	100,0
Сільське господарство, мисливство та лісове господарство	9519,2	5,1	16890,1	7,2	9381,7	6,2
Промисловість	64341,4	34,1	76617,7	32,9	57657,6	38,0
Будівництво	9106,6	4,8	12469,1	5,3	5324,9	3,5
Оптова та роздрібна торгівля, торгівля транспортними засобами, послуги з ремонту	17778,5	9,4	24694,5	10,6	14091,2	9,3
Готелі та ресторани	2613,7	1,4	3221,9	1,4	2589,0	1,7
Транспорт і зв'язок	31709,4	16,8	32558,4	14,0	24555,1	16,2
Фінансова діяльність	4164,9	2,2	4636,0	2,0	3358,8	2,2
Операції з нерухомістю, здавання під найм та послуги юридичним особам	39414,5	20,9	48839,6	21,0	25677,6	16,9

Державне управління	1571,6	0,8	1819,4	0,8	894,2	0,6
Освіта	1651,4	0,9	2321,7	1,0	1484,3	1,0
Охорона здоров'я та соціальна допомога	2518,1	1,3	3530,6	1,5	1931,6	1,3
Колективні, громадські та особисті послуги	4061,2	2,2	5420,5	2,3	4808,5	3,2

Зокрема, показниками сили впливу на темпи зростання інвестицій по економіці в цілому у 2007 – 2009 рр. є частки експортоорієнтованих галузей, на які припадає трохи менше 20 % від всього обсягу інвестицій в основний капітал і трохи менше 40 % усіх капіталовкладень у промисловості. Частка цього комплексу в сукупних виробничих інвестиціях всі ці роки була і залишається помітно вищою, ніж у структурі виробленої продукції.

Монопольне становище ресурсних галузей і енергетики в Україні дозволяє їм одержувати відносно великі прибутки і переключати потоки фінансових ресурсів, перерозподілених за допомогою цін, на задоволення власних інвестиційних потреб [1].

Здійснення технічного переозброєння виробництва тільки за рахунок власних джерел (чистого прибутку й амортизації) стає неможливим в умовах їх обмеженості в обсязі та надмірної зношеності основних виробничих фондів у багатьох галузях економіки, що визначає необхідність поглиблення подальшого дослідження в напрямку використання різних форм запозичення капіталу.

Після розширення Європейського співтовариства Україна стала привабливим місцем для інвестування у зв'язку з тим, що на сьогодні лишається фактично єдиним «оазисом» у Східній Європі для розміщення виробничих площ для мультинаціональних компаній, – дешева робоча сила, доступні ресурси та об'єкти інвестування, багатомільйонний ринок збуту тощо. Саме ці чинники свого часу призвели до шаленого підйому інвестиційної діяльності в країнах колишнього соціалістичного табору Східної Європи, – Словаччині, Чехії, Угорщині, Польщі. Ці країни значно випередили Україну за темпами зростання національного валового продукту завдяки правильній інвестиційній політиці, що була спрямована саме на залучення та

стимулювання іноземних інвесторів, які могли б безперешкодно інвестувати в економіку та мати гарантії повернення інвестицій [9, с. 25].

За інформацією Держкомстату України, чистий приріст сукупного обсягу іноземного капіталу в економіці України у 2009 р. склав 4,41 млрд дол., що на 27,4 % менше, ніж у 2008 р. Іноземні інвестори вклали в економіку України 5,635 млрд дол. прямих інвестицій, але одночасно вилучили 0,941 млрд дол. У 2009 р. зросли обсяги капіталу з Кіпру – на 947,0 млн дол., Російської Федерації – на 827,4 млн, Нідерландів – на 804,6 млн, Франції – на 408,9 млн дол., що забезпечили майже 74 % приросту іноземного капіталу до України. Збільшення іноземного капіталу торік спостерігалось на підприємствах, що здійснюють фінансову діяльність (на 1813,7 млн дол.), торгівлю, ремонт автомобілів, побутових виробів, предметів особистого користування (на 537,6 млн), операції з нерухомим майном, оренду, інжиніринг і надання послуг підприємцям (на 451,2 млн), а також на підприємствах промисловості (на 969,3 млн дол.). Інвестиції до України за 2009 р. надходили із 125 країн світу. До десятки найбільших країн-інвесторів, на яких припадає більше 81 % загального обсягу прямих іноземних інвестицій, входять: Кіпр – 8593,2 млн дол., Німеччина – 6613,0 млн, Нідерланди – 4002,0 млн, РФ – 2674,6 млн, Австрія – 2604,1 млн, Об'єднане Королівство – 2375,9 млн, Франція – 1640,1 млн, США – 1387,1 млн, Британські острови – 1371,0 млн і Швеція – 1272,3 млн. Як повідомляє Держкомстат, за 2009 р. Україна направила в економіку інших країн світу 69,8 млн прямих інвестицій. Інвестування здійснювалося переважно у вигляді грошових внесків [15].

При прийнятті рішення про розміщення виробництва в тій чи іншій країні іноземний інвестор, насамперед оцінює її потенційний інвестиційний ринок. Визначення інвестиційної привабливості країни належить до числа складних завдань. Міжнародні агентства як основні параметри використовують макроекономічні показники, а саме: динаміку приросту ВВП, обслуговування внутрішнього та зовнішнього боргу та ін.

Економічна криза завдала чималого удару по позиціях України в

міжнародному рейтингу, а також стала причиною зменшення інвестицій в економіку нашої країни з боку іноземних інвесторів.

Так, за рейтингом Economist Intelligence Unit (EIU), Україна за показниками якості бізнес-середовища посідає 75 місце серед 82 країн. Попри прогнози цієї організації щодо певного зростання рейтингу протягом 2007 – 2011 рр. (на 5 позицій), Україна й надалі суттєво відстає від основних конкурентів за іноземні інвестиції на світовому ринку [16].

Практика економічно розвинених країн свідчить, що стійке зростання економіки в умовах глобальної економічної конкуренції зумовлене високим рівнем упровадження у виробництво нових розробок і технологій. При чому приріст виробництва забезпечується шляхом формування сприятливого інвестиційного клімату, який дає змогу посилити зовнішні фінансові вкладення в національну економіку.

Незважаючи на те, що владою давно вже задекларована інноваційно-інвестиційна модель розвитку, інвестиційний клімат в Україні залишається несприятливим.

Інвестиційна ситуація в Україні характеризується несприятливим інвестиційним кліматом, зумовлений такими перешкодами, як: складна система ліцензування, високий рівень оподаткування, наявність арбітражних функцій у податковій адміністрації та ін. [17].

Найважливішими складовими ринкових реформ, що забезпечують поліпшення інвестиційного клімату й приплив інвестицій у реальну економіку, є:

- захист прав споживачів;
- зміцнення корпоративного управління;
- посилення дисципліни виконання контрактів;
- розвиток банківської системи й інститутів фінансового ринку;
- реорганізація природних монополій;
- проведення земельної реформи [16].

Подальші структурні реформи української економіки вимагають

істотного вдосконалення законодавства, адже необхідно, щоб інвестор не стояв перед непростим вибором між одержання прибутку й дотриманням норм чинного законодавства [16].

В Україні слід оптимізувати державну інвестиційну політику, забезпечити її дієвість і виваженість. Основні напрями цієї політики мають полягати не в жорсткому регулюванні інвестиційних потоків, а у створенні сприятливих умов для ефективної діяльності, лібералізації інвестиційного режиму та ґрунтуватися на ретельному врахуванні мотивів і пріоритетів приватних інвесторів [18].

Великого значення при формуванні інноваційної політики набуває не тільки вироблення чіткої стратегії та її спрямованість на формування прогресивного технологічного укладу, але й спроможність використовувати весь арсенал інструментів прямого і непрямого державного регулювання для інвестування інвестиційної діяльності.

Сьогодні необхідність вирішення проблем, пов'язаних з інноваційним розвитком економіки України, набуває особливого значення. Та без здійснення державою рішучих кроків і дій у напрямку стимулювання інноваційної діяльності ці питання залишаються невирішеними. Держава як організатор і координатор структурних зрушень має створювати умови для активізації національного науково-технічного потенціалу й інноваційної діяльності, впровадження нових технологічних укладів, подолання розриву між наукою і виробництвом, забезпечення реального трансферу технологій. Національний лісотехнічний університет України

Отже, результати наведеного аналізу свідчать, що в Україні необхідно найближчим часом на загальнодержавному й регіональному рівнях здійснити комплекс заходів з організаційно-економічного і правового забезпечення, створення й ефективного стимулювання інноваційних структур, які в інших країнах демонструють позитивні результати щодо реалізації інновацій. Особливої уваги та цільової підтримки з боку держави потребує створення законодавчого забезпечення та надання податкових стимулів до фінансування

інновацій.

Список використаних джерел

1. *Онiкеєнко В. В.* Інноваційна парадигма соціально-економічного розвитку України / В. В. Онiкеєнко, Л. М. Ємельяненко, І. В. Терон. К. : РВПС НАН України, 2006. – 480 с.
2. *Забарна Е. М.* Оцінка та перспективи розвитку Одеського регіону / Е. М. Забарна // Економіст. – 2008. – № 1. – С. 44-47.
3. Стратегічні виклики ХХІ століття суспільству та економіці України : в 3 т. / [за ред. акад. НАН України В. М. Гейця, акад. НАН України В. П. Семиноженка, чл.-кор. НАН України Б. Є. Кваснюка]. – К. : Фенікс, 2007. – 556 с.
4. *Данько М.* Довгострокові пріоритети інноваційного розвитку економіки України в умовах глобалізації / М. Данько // Стратегія економічного розвитку України : наук. зб. – К. : КНЕУ, 2001. – Вип. 5. – 334 с.
5. Україна у 2005–2009 рр.: стратегічні оцінки суспільно-політичного та соціально-економічного розвитку : [монографія] / [Н. В. Грицьак, В. Є. Воротін, Я. А. Жаліло, М. Т. Степико] ; за ред. к.т.н. Ю. Г. Рубана. – К., 2009. – 645 с.
6. *Мартиненко В.* Формування державного механізму управління інвестиційним процесом в Україні: проблеми невизначеності та методи їх зняття / В. Мартиненко // Економіка України. – 2004. – № 8. – С. 50-56.
7. *Гуторяк К. О.* Проблеми вливання інвестиційних потоків в розвиток національної економіки та шляхи їх вирішення [Електронний ресурс] / К. О. Гуторяк, С. Р. Савончак. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/12_KPSN_2010/Economics/63729.doc.htm
8. *Мазученко А. С.* Інвестиційна діяльність в Україні / А. С. Мазученко. – К. : Кондор, 2005. – С. 406.
9. *Плохій М. О.* Вплив інвестиційної політики на економічний розвиток регіонів / М. Плохій // Фінанси України. – 2004. – № 8.
10. *Давиденко Н. М.* Активізація інвестиційної діяльності аграрному секторі економіки України / Н. М. Давиденко // Агроінком. – 2007. – № 9-10. – С. 73–76.
11. *Ілляшенко К. В.* Перспективні напрями інвестиційної політики в АПК України / К. В. Ілляшенко // Економіка АПК. – 2007. – № 11. – С. 121–125.
12. *Петрушевська В. В.* Державне регулювання інноваційно-інвестиційних пріоритетів динамічного розвитку економіки України / В. В. Петрушевська // Стратегія інноваційного розвитку підприємств України : зб. наук. пр. – К. : КНУТД. – 2003. – С. 137–141.
13. Інвестиції в основний капітал за джерелами фінансування : Статистична інформація [Електронний ресурс] // Інтернет-сайт / Державний комітет статистики України. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>
14. *Феняк Л. А.* Вплив іноземних інвестицій на економіку України [Електронний ресурс] / Л. А. Феняк, А. Ю. Сідлецький. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/12_KPSN_2010/Economics/63729.doc.htm
15. Іноземні інвестиції в економіку України : Статистична інформація [Електронний ресурс] // Інтернет-сайт / Державний комітет статистики України. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>
16. *Бутняров А.* Сприятливий інвестиційний клімат країни -запорука залучення іноземних інвестицій / А. Бутняров // Ринок цінних паперів України. – 2008. – № 3-4. – С. 29–32.
17. *Шосталь С. О.* Активізації інвестиційного процесу в Україні: проблеми та шляхи їх розв'язання / С. О. Шосталь // Статистика України. – 2008. – №3. – С. 119–122.
18. *Саблук П.* Процеси міжнародного руху капіталів та участь у них України / П. Саблук // Економіка України. – 2008. – № 8. – С. 56–68.

Kosenko A. V. Influence of volumes and direction of investment streams is on forming of innovative investment economy.

In the article the modern consisting of investment streams is considered of Ukraine, their influence on development of economy, reason of origin of this situation in relation to the grant of investments of both external and internal, problems of unwillingness of capital investments in the different sectors of economy, and also the ways of perfection of investment policy are offered

Key words: innovative investment activity, national economy, government control, innovative spheres of economy.

Косенко А. В. Влияние объемов и направления инвестиционных потоков на формирование инновационно-инвестиционной экономики.

Рассмотрено современное состояние инвестиционных потоков в Украине, их влияние на развитие экономики, причины возникновения данной ситуации относительно предоставления инвестиций как внешних, так и внутренних, проблемы нежелания капиталовложений в разные секторы экономики, а также предложены пути совершенствования инвестиционной политики.

Ключевые слова: инновационно-инвестиционная деятельность, национальная экономика, государственное регулирование, инновационные сферы экономики.